

практического воплощения социального воспитания. Исследуется возможность применения указанной деятельности в сфере досуга, для чего применяется анимационный подход. Приводится краткая характеристика анимационного подхода как ведущего для реализации заданий социальной педагогики в сфере досуга.

Ключевые слова: социально-педагогическая деятельность, сфера досуга, анимационный подход.

Maksimovskaya N. O. Social-pedagogical activity in leisure sphere: animation approach

The article reviews the definition of “social-pedagogical activity” in mutual unity of components forming it. The features of social-pedagogical activity are being defined according to its purpose in modern humanitarian knowledge system. Accents were made towards interconnection of theory and practice of social pedagogy, which is reflected in essential attributes of social-pedagogical activity as practical embodiment of social education. The possibility of using said activity in leisure sphere is being studied, for which an animation approach is being used. A short characteristic of animation approach as a leading one for realization of tasks for social pedagogy in leisure sphere is being given.

Special is the meaning given to ambiguity of influence of social-pedagogical activity depending on understanding it as a mechanism of democratic regulation or a “social order” execution control instrument. Thereby a feature of animation approach is being actualized, which is being revealed in the meaning of term “animation” itself, as intensification and inspiration of social life, as well as its regulation role in leisure sphere. The usage of animation approach towards social-pedagogical activity in leisure sphere was scientifically justified.

Key words: social-pedagogical activity, leisure sphere, animation approach.

Стаття надійшла до редакції 16.09.2013 р.

Прийнято до друку 25.10.2013 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Рижанова А. О.

УДК 379.82-053.67

Д. Ю. Малков

**ТЕХНОЛОГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО
ДОЗВІЛЛЯ МОЛОДІ**

Соціокультурна діяльність сучасних клубів характеризується розвитком якісно нового рівня можливостей використання різноманітних

форм дозвілля, спрямованістю на особистісний розвиток у різних видах творчої діяльності та спілкування. Саме тому назріла необхідність в активнішому використанні можливостей вільного від навчання часу для формування таких якостей молоді, які сприяють їхньому успішному розвитку у сфері культури та освіти.

Такі завдання спонукають дослідників до перегляду деяких методологічних аспектів з питань культурного виховання молоді, а саме: проблем соціалізації особистості (І. Бех, М. Боришевський, М. Лукашевич, І. Мигович, С. Савченко, С. Харченко та інші); визначення психолого-педагогічних основ формування особистості та характеристик її рис (Л. Божович, В. Рибалка, Г. Костюк, Н. Кузьміна, С. Сисоева та інші); вивчення проблем розвитку особистості в умовах життєдіяльності за різними напрямками позанавчальної роботи (Л. Гордін, О. Дубогай, О. Киричук, Л. Сущенко та інші).

Обґрунтування теоретичних основ соціалізації молоді засобами соціокультурної діяльності спрямоване на вивчення проблем, пов'язаних із формами найбільш ефективного соціального та індивідуально-особистісного впливу на процес становлення індивідуальності молодої людини в умовах клубу, надання всебічної допомоги та підтримки у проведенні вільного часу. Дослідження проблем соціалізації молоді нерозривно пов'язані із розглядом базових категоріальних положень педагогіки, і зокрема, такого її напрямку, як науковий аналіз проблем дослідження соціалізації особистості в українській та зарубіжній джерельній базі.

Знайомлячи старшокласників із навколишнім світом, вмотивовуючи їх участь у будь-яких заходах, ми будемо не лише ситуацію пізнання та усвідомлення підлітком своєї особистості, вагомості для інших, але й переконуємо його у необхідності подальшого набуття знань, вивчення світу, формування поглядів, інтересів, ідеалів. Разом з тим, слід створювати такі виховні ситуації, які б стимулювали пізнавальну діяльність кожного старшокласника. Наприклад, виготовити подарунок для друга, мами, тата, сутність якого повинна відображати особистісні інтереси, улюблені мистецькі шедеври, літературні пріоритети тощо. Виконання такого завдання дасть змогу використати набуту інформацію, систематизувати і порівнювати, виділяти домінуюче над другорядним.

В основу нашої роботи було покладено програму, що передбачала розробку та впровадження нових технологій формування соціокультурних знань працівників клубу за місцем проживання з урахуванням педагогічних умов.

Першим етапом перевірки ефективності технологій нашої програми стало практичне впровадження ефективності педагогічних умов щодо формування якостей особистості старшокласників в соціалізуючому процесі через набуття соціокультурних знань менеджерами клубів за місцем проживання.

Робота була спрямована на розв'язання таких завдань: виконання і перевірка ефективності технологій формування педагогічних знань із соціалізації особистості; вивчення особливостей формування знань із соціалізації особистості старшокласника через соціокультурну роботу менеджерів з різним рівнем сформованості інформаційного, репродуктивного компонентів та прояву активної діяльності через організацію соціокультурного дозвілля у клубі за місцем проживання; виявлення таких ситуацій, де менеджери та працівники клубу за місцем проживання мають потребу у застосуванні набутих знань та передачі набутого досвіду роботи щодо організації соціокультурного дозвілля старшокласників; перевірка динаміки зростання показників сформованості соціокультурних знань працівників клубу за місцем проживання; встановлення взаємозалежності між рівнями кожного досліджуваного компонента.

Сутністю діяльності, що зумовила результативність процесу формування соціокультурних знань працівників клубу за місцем проживання, стало їх залучення до оволодіння додатковими знаннями з соціалізації особистості старшокласника завдяки включенню їх до системи спеціально організованих занять.

З метою виявлення ефективності запропонованих технологій було визначені групи серед працівників клубу за місцем проживання.

Метою роботи в групах було формування соціокультурних знань працівників у процесі застосування запропонованих форм роботи. Особливо наголошувалося на формуванні позитивного фасилітаційного ставлення працівників клубу за місцем проживання до соціокультурної діяльності старшокласників та організації різних видів роботи, пов'язаних з цим напрямом, прагненні до особистісного зростання через оволодіння знаннями технологій соціокультурної діяльності, а не лише відтворенні здобутих у процесі навчання знань.

Під час застосування технологій соціокультурної діяльності, спрямованих на формування знань, на нашу думку, було доцільним використання високоякісного унаочнення, що має значний інформаційний потенціал, викликає позитивне ставлення і спонукає до бажання практично включитися до змістовної соціокультурної діяльності старшокласників. У нашому випадку таким унаочненням стали: відеофільми з фрагментами показу зразків асоціальної організації дозвілля, журнали обліку та характеристики дітей з неповних та неблагополучних сімей, а також – відзняті нами фільми з кадрами спортивних олімпіад, відеозйомки поставлених за нашими сценаріями театральних вистав. Тобто зміст фільмів яскраво відобразив позитивні результати роботи гуртків.

Слід зазначити, що ефективність запропонованої нами методики формування знань щодо соціокультурної діяльності у клубі за місцем проживання значною мірою залежить від соціального середовища, де працюють і менеджери, і педагоги-організатори, і молодь. З цією метою

перед початком занять ми розробили рекламну стратегію, відповідним чином обладнали кімнати, створили специфічний інтер'єр, що сприяє глибинному сприйняттю теми. Так, перед першим заняттям спортивної секції, в інтер'єрі приміщення були використані прапори України та інших країн світу, виставлені Дипломи, якими були нагороджені керівники гуртків (з тенісу, вільної боротьби), оформлено стенд із фотографіями виїзних сесій в інші міста України на змагання з певних видів спорту.

Інтер'єр кімнати секції мистецтвознавства було декоровано в дусі камерного театру: глядацький зал прикрашено портретами видатних українських акторів театру і кіно, оформлено стенди з фотографіями сцен, де задіяні підлітки – учасники гуртка.

На базовому були вивішені короткі історичні довідки про місто, район, плановані заходи, режим роботи секцій з вказаними керівниками гуртків за мікрорайонами. Чільне місце посіла виставка робіт декоративно-вжиткового мистецтва, малюнки та автопортрети вихованців. Все це позитивно вплинуло на мотиваційну сферу учасників програми, сприяло підвищенню інтересу до набуття нових знань та впровадження їх до змістовного дозвілля за місцем проживання. Поява такого інтересу, велика кількість позитивних відгуків у «Книзі вражень», ще до початку нашої роботи слугувало проявом зацікавленості до різних тем занять. Багато хто з працівників, як нами зазначалося раніше, вирішили прослухати заняття відразу за двома запропонованими нами напрямками.

Оцінка рівня сформованості інформаційного компонента в системі соціокультурних знань менеджерів проводились під час вивчення кожної теми окремо і в кінці курсу загалом на базі основних напрямків, позначених вище.

Велика увага приділялась нами і розкриттю талантів кожного старшокласника – члена клубу. З цією метою для працівників клубу за місцем проживання ми запропонували такі завдання:

- 1) пояснити особливості розвитку особистості старшокласника;
- 2) пояснити, як саме інформативні знання, отримані в секції (гуртку), забезпечують загальний інтелектуальний рівень старшокласника.

У результаті проведеної роботи ми змогли відзначити, що учасники правильно дійшли висновку щодо зв'язку змісту соціокультурної діяльності за місцем проживання та особливостей соціалізації особистості. Ми з'ясували, що всі клубні, дворові, гурткові секційні заходи, мають відповідати інтересам кожної особи, зокрема: під час їхнього планування слід враховувати режим денний старшокласника; змістовна дозвіллева діяльність повинна бути підпорядкована суспільно-корисній меті; всі заходи потрібно проводити відповідно до загального плану роботи, проте не заперечується можливість проведення

незапланованих акцій, особливо якщо їхню організацію ініціюють самі підлітки.

Учасники груп досить самостійно співвідносили знання, більш глибокого розуміли взаємозв'язки компонентів сценарію. Вони підкреслювали, що молодь прагне бути дорослою, але необхідно враховувати відсутній у них соціальний досвід; учасники відзначили також відмінності між фізичною і соціальною зрілістю старшокласника, що також впливає на його світосприйняття.

У своїх відповідях слухачі використовували знання, набуті під час семінару, інтерпретували їх, виявляли вміння використовувати знання за нових соціальних умов. Зауважимо, що всі широко використовували довідковий матеріал, словники з педагогіки, психології, енциклопедичні, а також філософський словник, підручники із фізіології людини, валеології, соціально-педагогічну літературу. Саме завдяки цим вмінням у них майже не виникало потреби звертатися за допомогою до ведучого.

Таким чином, результати впровадження інноваційних технологій соціокультурної діяльності свідчать про те, що працівники, які входили до експериментальних груп, вирізняються більшим рівнем самостійності під час засвоєння знань порівняно з учасниками контрольних груп.

Завершальним етапом формування інформаційного компонента стала актуалізація працівниками клубу за місцем проживання набутих знань та їхнє творче поповнення у нестандартних умовах. Головне завдання полягало у виявленні менеджерів, педагогами-організаторами, керівниками гуртків та секцій можливих шляхів усунення прогалин у поінформованості щодо певних подій. Це завдання реалізувалося за рахунок моделювання соціально-педагогічних ситуацій такого типу:

1. Скласти найбільш яскраві характеристики розвитку особистості старшокласника.
2. Виокремити основні новоутворення у діяльності старшокласників та проілюструвати їх на прикладах.
3. Розробити сценарій «Дня клубу» у мікрорайоні (тема за вибором учасників).

Аналіз виконання завдань дозволив нам відзначити, що більшість учасників самостійно шукали шляхи подолання прогалин у своїх знаннях і формували відповіді наступним чином: «піду до бібліотеки», «пошукаю у словниках», «придумаю сама» тощо.

Цінність виконання роботи такого типу полягає у змісті розроблених учасниками пропозицій, їхній своєрідності. Це дало нам можливість оцінити рівень творчої інтерпретації означеної проблеми працівниками клубів за місцем проживання. Домінування нестандартних відповідей, їх зв'язок з реальністю та деякою мірою прояв романтизму дозволив розподілити самостійні роботи за рівнем сформованості репродуктивного компонента. Орієнтація на підвищення інтелектуального потенціалу кожного старшокласника дозволила

виявити завдяки цим формам роботи рівень сформованості самооцінки працівників клубів за місцем проживання.

В учасників програми, завдання такого типу викликали бажання знайти власний варіант вирішення та досить креативно підходити до виховних можливостей клубних форм роботи.

Такі позитивні результати забезпечувались процесом підготовки до вивчення особливостей соціалізації особистості старшокласника через участь у клубі за місцем проживання. Під час системної підготовки учасники семінару спочатку знайомилися із основами педагогіки, психології, соціальної педагогіки, потім – з технологіями проведення індивідуальних, групових та диференційованих форм соціокультурної роботи, особливостями залучення до таких форм роботи старшокласників із неблагополучних сімей, друзів із двору, школи тощо.

Слід зазначити, що у процесі організації працівниками клубу за місцем проживання змістовного соціокультурного дозвілля старшокласників за місцем проживання здійснюється їх включення не лише до процесу оволодіння знаннями, а й до практичної діяльності. Такими, наприклад, були завдання такого типу: скласти орієнтовний план проведення: «Свята вулиці», «Свята сім'ї»; тематичних вечорів: «День іменинника», «Батьківський день», «День театру», «День гри та іграшки», «День малюка», «День сюрпризів», підготувати та провести бесіди на тему: «Енциклопедія сучасної рок-музики», «Ми і наші кумири», «В світі театру», «Чи просто бути «зіркою» спорту», «Різні шляхи до Олімпу», «Про спорт і фізкультуру»; акції: «Свято м'яча», «Весела спартакіада», «Новорічна снігова ігротека», «Весняний ярмарок талантів», «Фестиваль клубних театрів»; спільні засідання педагогів-організаторів, старшокласників, батьків у формі: «Театральної гостинної», «Клубу юних леді та джентльменів», «Клубу знавців мистецтва», «Штабу Олімп».

Ці форми роботи були спрямовані на формування активної творчої діяльності працівників клубу за місцем проживання. Моделювання таких заходів на заняттях у процесі здійснення програми нашого семінару сприяло активізації діяльності по формування та розвитку творчої особистості старшокласника. Під час виконання завдання учасники груп спиралися на необхідні знання для розкриття змісту заходів, виявляли творчі здібності в процесі оформлення таких акцій. Особливо хотілось би відзначити благодійну акцію «Гурбота» для молодших школярів, проведену старшокласниками під керівництвом працівників клубу за місцем проживання.

Розроблена нами методика формування соціокультурних знань працівників клубів за місцем проживання вимагає корекції щодо змісту, тривалості, актуалізації певних методичних прийомів, що визначаються специфічними особливостями кожного окремого працівника будь-якого напрямку діяльності. Важливого значення набуває особистість менеджера

соціокультурної діяльності, його уподобання, захоплення, інтереси, що стимулюють активність окремих методик.

Цінність розробленої програми полягає в тому, що, за незначної корекції нею можуть користуватися керівники всіх гуртків та секцій, що входять до традиційної моделі клубу за місцем проживання.

Аналіз результатів впровадження програми соціокультурної діяльності дозволив нам також зауважити, що, діяльність клубу за місцем проживання має бути співвіднесеною з діяльністю всіх соціальних інститутів. На основі творчої співпраці повинна відбутися координація діяльності центрів соціальних служб для дітей, сім'ї та молоді, позашкільних і культурно-просвітніх об'єднань, громадських організацій, водночас соціокультурна роль клубного об'єднання за місцем проживання повинна бути провідною.

Зауважимо, що специфічні особливості і співвідношення організаційних, методичних, координаційних функцій можуть змінюватись залежно до соціальної ситуації у районі й етапів розвитку клубу.

Створення клубів-супутників, клубів-філій, культзакладів, добровільних організацій громадян на основі клубів за місцем проживання сприятиме організації дозвілля старшокласників; стимулюватиме розвиток інтересів школярів до проблем мистецтва, науки, техніки, спорту; суттєво поліпшить кадрові і матеріальні можливості клубних об'єднань за місцем проживання.

Врешті, комплексний тип клубу за місцем проживання дозволив би об'єднати дорослих і дітей, інтегрувати всі напрямки взаємодії з соціокультурним середовищем мікрорайону. Детермінантою цього процесу виступає активність самого населення.

Залучення дорослого населення мікрорайону, батьків до соціокультурної роботи має особливе значення. Ефективність цієї роботи стала особливо помітною в процесі створення соціального паспорта району, де була зібрана інформація про кращих людей: героїв війни, праці, письменників, акторів, художників тощо, тобто людей, що утворюють виховний арсенал мікросередовища. Залучення їх до участі в діяльності клубного об'єднання за місцем проживання створює умови для формування громадської Ради клубу за місцем проживання. Діяльність Ради надалі регулює взаємозв'язок клубу із територіальною громадою, що дозволяє їй стати співорганізатором усіх проведених у мікрорайоні заходів.

За такої організації змістовного дозвілля, спільноти старшокласників і дорослих, що діють за місцем проживання, стають не лише об'єктом соціокультурних впливів, але і його суб'єктом.

Запроваджена програма технологій соціокультурного дозвілля у клубі за місцем проживання дозволила помітити, що в межах єдиної соціальної системи організація дозвілля старшокласників за місцем проживання посідає важливе місце і реалізується через ті державні і

суспільні інститути, що і вся суспільна діяльність у цілому. Водночас специфіка взаємодії різних соціальних інститутів (у тому числі клубів і шкіл) у розв'язанні завдань організації соціокультурного дозвілля старшокласників різні. Так, проведений аналіз показав, що наявна в країні система менеджерської роботи з старшокласниками за місцем проживання побудована на принципах централізації і супідрядності на рівнях міста, району і мікрорайону та містить:

- громадські об'єднання (громадські ради міста, району, мікрорайону);
- координаційні ради (міські, районні, мікрорайонні), куди входять представники всіх зацікавлених організацій і відомств, дотичних до соціально-виховної роботи з старшокласниками за місцем проживання;
- заклади культури і мистецтва, позашкільні заклади, клуби за місцем проживання, бібліотеки, парки, стадіони, що здійснюють роботу з організації змістовного дозвілля старшокласників.

Функція сприяння організації соціокультурної діяльності за місцем проживання властива великій кількості закладів і організацій, має тенденцію до переростання у функцію здійснення суспільно-корисної роботи. Найбільш численну групу закладів, що здійснюють освітню роботу з старшокласниками, складають заклади культури, Будинки, Палаци культури, Палаци та будинки творчості дітей та юнацтва, музичні, художні, спортивні школи тощо. Наша робота показала, що незалежно від того, чи є названі заклади в структурі міського або районного підпорядкування, їхня провідна функція в більшості випадків може реалізуватися в клубі за місцем проживання. Таким чином, саме клубна форма за місцем проживання є реальною базою взаємодії соціальних інститутів з організації соціокультурного дозвілля старшокласників за місцем проживання, і клуби за місцем проживання можуть бути опорними у розв'язанні завдань успішної соціалізації особистості старшокласника.

Отже, здійснена соціокультурна робота дозволила з'ясувати основні напрямки діяльності клубу за місцем проживання в аспекті формування якостей особистості старшокласника в соціалізуючому процесі

Малков Д. Ю. Технології забезпечення соціокультурного дозвілля молоді

В статті розглядаються технології забезпечення соціокультурного дозвілля молоді. Здійснюється обґрунтування теоретичних основ соціалізації молоді засобами соціокультурної діяльності. Аналізується практичне впровадження ефективності педагогічних умов щодо формування якостей особистості старшокласників в соціалізуючому процесі через набуття соціокультурних знань менеджерами клубів за місцем проживання. Розкривається особливість оцінки рівня

сформованості інформаційного компонента в системі соціокультурних знань менеджерів, працівників клубів. Розглядаються специфічні особливості і співвідношення організаційних, методичних, координаційних функцій які можуть змінюватись залежно до соціальної ситуації у районі й етапів розвитку клубу.

Ключові слова: соціокультурна діяльність, формування якостей особистості старшокласників, технології соціокультурного дозвілля.

Малков Д. Ю. Технологии обеспечения социокультурного досуга молодежи

В статье рассматриваются технологии обеспечения социокультурного досуга молодежи. Осуществляется обоснование теоретических основ социализации молодежи средствами социокультурной деятельности. Анализируется практическое внедрение эффективности педагогических условий по формированию качеств личности старшеклассников в процессе социализации приобретения социокультурных знаний менеджерами клубов по месту жительства. Раскрывается особенность оценки уровня сформированности информационного компонента в системе социокультурных знаний менеджеров, работников клубов. Рассматриваются специфические особенности и соотношение организационных, методических, координационных функций которые могут варьироваться в зависимости от социальной ситуации в районе и этапов развития клуба.

Ключевые слова: социокультурная деятельность, формирование качеств личности старшеклассников, технологии социокультурного досуга.

Malkov D. U. Technologies of socio-cultural youth recreation

The article considers technologies of social and cultural leisure activities of young people. It provides reasons for theoretical foundations of youth socialization by providing social and cultural activities, analyzes practical implementation of effectiveness of pedagogical conditions in order to shape personality of senior students while socializing and gaining socio-cultural knowledge by managers of clubs in their residential areas. The article discovers special features of assessing the level of information component formation in the system of social and cultural knowledge of clubs' managers and employees. It considers specific features and the relationship of organization, teaching and coordination which may vary depending on a social situation in the area and stages of the club's development. Analysis of the results of the implementation of the program of social and cultural activities showed that club activities in a residential area must be related to the activities of all social institutions. social services centers for children, families and young people, out-of-school, cultural and recreational associations, social agencies must coordinate their operation, which must be based on creative

collaboration. At the same time the role of club in a residential area should be the leading.

Key words: social and cultural activities, shaping personality of senior students, technologies of socio-cultural leisure activities.

Стаття надійшла до редакції 27.09.2013 р.

Прийнято до друку 25.10.2013 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Вайнола Р. Х.